

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 397/2-XVII/10
08.03.2016. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, одржаној 08.03.2016. године – на основу чл. 202. став 1. алинеја 14. и 15. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: УМЕТНОСТ У СРБИЈИ ОД 1968. ДО 2000. ГОДИНЕ – ПОЛИТИКЕ КОНФРОНТАЦИЈА, докторанда Милице Пекић.

За ментора је одређена проф. др Лидија Мереник.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Војислав Јелић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/14</u>	
(број захтева)	
<u>8.03.2016.</u>	
(датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Уметност у Србији од 1968. до 2000. године - политике конфронтација

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ

Историја уметности

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Милица Владимир Пекић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање:

Филозофски Факултет у Београду

Година дипломирања:

2004

Назив мастер рада кандидата:

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Година одбране мастер рада:

Обавештавамо вас да је

Наставно-научно веће

на седници одржаној

8.03.2016.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Војислав Јелић
--	--

Додатак уз образац 1.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Милица Пекић

Име и презиме ментора: Лидија Мереник

Звање: редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације-избор:

1. Đorđe Andrejević-Kun: Blood-Soaked Gold. A Framework of Subversion, ACTA HISTORIAE ARTIS SLOVENICA 19/2, France Stele Institute of Art History ZRC SAZU, Ljubljana 2014, 171-185. M22 (ERIH B)
2. „Zagrebačko desetljeće Ivana Tabakovića“, Peristil 52, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske Zagreb 2009, 165-180. M22 (ERIH INT2)
3. Death in Dallas - Ep, popularna kultura i politika u savremenom umetničkom delu / Epics, popular culture and politics in a modern work of art, Etnoantropološki problemi, y. 2014, no. 9 (1), pp. 159-174. M24
4. „1948: Bijenale u Veneciji i jedan primer recepcije izlagačke prakse moderne umetnosti“, Zbornik Seminara za studije moderne umetnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu V, Filozofski fakultet u Beogradu i Galerija Matice srpske, Beograd-Novı Sad, 2009, 249-256. M51
5. Марио Маскарели - тезе о уметнику изван главног тока, и: Συμμεκτα : зборник радова поводом четрдесет година Института за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду = collection of papers dedicated to the 40th anniversary of the Institute for Art History, Faculty of Philosophy, University of Belgrade. Beograd: Filozofski fakultet, 2012, стр. 525-530. M14
6. „Picasso, harizma socijalistickog modernizma“, Zbornik Seminara za studije moderne umetnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, III-IV, 2008, 107-128. M51
7. The basic development trends of Yugoslav Art after 1945: Art and Politics. Art/Politics/National Identity, Saitama University, Saitama (Japan) 2010. M14
8. Miodrag B. Protić (1922-2014) – Gašenje poslednjeg svetla jugoslovenske Moderne, ЗЛУМС 43, Нови Сад 2015, 285-311. M24

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П. _____

Образложење предлога теме докторске дисертације

Име и презиме: Милица Пекић

Наслов: Уметност у Србији од 1968. до 2000. године - политике конфронтација

Ментор: др Лидија Мереник

Факултет: Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење за историју уметности

Датум: 26.11.2015

Премет истраживања

Предмет истраживања докторске дисертације је усмерен на оне уметничке праксе које су се развиле у Србији између 1968. и 2000. године а које су у својој основној структури биле усмерене ка критици ауторитета, доминантне идеологије, друштвених норми, отуђења и притисака на слободу изражавања и деловања. Изабрани временски период истраживања обележен је, с једне стране, студентским протестима 1968. године, као глобалним феноменом студентског бунта а који је у Србији имао низ специфичности у односу на протесте широм света, а са друге стране масовним протестима током деведесетих година који су окончани сменом режима Слободана Милошевића. Овакав политички оквир који обједињује серију комплексних историјских догађаја, од промена политичких праваца, идеолошких позиција и усмерања до распада СФРЈ, обележен је и заокретима у званичној културној политици земље али и структуралним променама уметничког дела, форматима и садржају уметничкој деловања. Управо оне уметничке праксе које у својој основи имају сукоб са нормама, било да се ради о критици институције уметности, деконструкцији уметничког објекта као производа уметничког рада, отпору уметничким академијама, конфронтацији са званичним политикама, преиспитивању позиције уметника и његове улоге у друштву, биће предмет истраживања. Акценат ће бити стављен на оне праксе и примере уметничког деловања који улазе у директно поље конфронтације са утврђеним системом што уметности што политике. Уједно то су и експериментални покушаји уметника који за циљ имају ширење поља уметничког деловања у правцу домена јавне сфере и друштвеног деловања. Самом оријентацијом ка преобликовању друштвене реалности ове праксе временом мењају позицију посматрача, гледаоца, публике од пасивног ка активном, од посматрања ка учествовању.

У времену након 1968. године, на маргинама уметничког система, формира се нова генерација уметника чије ће деловање историчар уметности Јерко Денегри објединити термином Нова уметничка пракса. У оквиру разноликих формално језичких и методолошких експеримената могу се дефинисати две основне оријентације уметника. Једна се креће ка аналитичко теоријском испитивању језика уметности а друга ка критици система и идеологије и активном деловању у ширем друштвеном контексту. Ово истраживање ће се углавном бавити примерима друге оријентације. Свакако, ове појаве у Србији се директно везују за шири контекст развоја неоавангарде у Југославији али ће у разматрању овог истраживања бити узети у обзир они догађаји, манифестације и појединачни примери југословенске уметности који су директно утицали на обликовање

сцене у Србији. У Београду, Суботици и Новом Саду, око омладинских институција као што су Студентски културни центар и Трибина младих али и часописа Поља, Индекс, Уј Сумпосиум (Ўј Symposium), Студент, може се јасно пратити развој оних тенденција на уметничкој сцени које су деловале из позиције отпора, субверзије и вере у ангажовану позицију уметника која насупрот програмског деловања државе у оквирима културне политике улази у домен конфликта са политичким елитама.

Кратки филмови Желимира Жилника, *Журнал о омладини на селу*, *Црни филм*, *Незапослени људи*, кроз директно учешће различитих социјалних група говоре о ширим друштвеним проблемима Југославије али и директно бележе омладинске покрете као у раду *Липањска гигања*. *Пребројавање посетилаца у галерији помоћу страна света* Славка Матковића и његов рад *Ich bin Kunstler*, реализован као оглас у немачким новинама *Hazrburger Zeitung*, трансформишу успостављен институционални однос публика-простор-уметник. Акције *Лепљења поштанских марка са ликом Јосипа Броза Тита* и *Лењин у Будимпешти* Балинта Сомбатија (Bálint Szombathy) само су неки од радова у којима уметник проблематизује утврђену позицију владајућих идеолошких симбола и митова. Групе Јануар и Фебруар формирају се 1971. године у Новом Саду као програмска платформа различитих појединаца и уметничких група које спаја заједничко опредељење ка субверзивном деловању према доминантној култури. Њихове активности отварају читаво ново поље конфронтација. Перформанс групе КОД под називом *ТРИ ТРИ* у свом финалу чланове групе доводи у позицију објекта уметничког деловања публике. Њихов наступ на Фесту 1971. године, серијом интервенција у холу Дома синдиката, гледаоца тежи да преобрати у активног учесника пројекције. Серијом изложби под називом *Октобар* Студентски културни центар у Београду покреће акције контра државним манифестацијама какав је био Октобарски салон. У оквиру ових изложби развија се читав низ радова који проблематизују доминантни уметнички систем и идеологију а кулминирају изложбом *Октобар 75*. Изложба је реализована у виду публикације – свеске критичких ставова уметника и кустоса о актуелној ситуацији у друштву и уметности. Перформанси Раше Тодосијевића *Vive la France Vive la Tyrannie!*, *Пијење воде*, *Was ist kunst* као и рад *Единбуришка изјава -Ко профитира од уметности а ко поштено зарађује* указују на неке од стратегија уметника којима се политичко поље позиционира као релевантни оквир уметничког деловања. Сличне стратегије примењују и Радомир Дамњановић Дамњан, Зоран Поповић и шири круг уметника окупљених око програмске политике Студентског културног центра мењајући из корена природу уметничког дела. Артикулација уметничког става, деловање у форми процеса, перформанса, текста и акција, у складу са неоавангардном тенденцијом дематеријализације уметничког објекта, само су неки од формалних карактеристика радова ових уметника и уметничких група. Иако њихов опус улази у шире поље уметности „друге линије“, како га дефинише историчар уметности Јерко Денегри, ово истраживање ће се фокусирати на концепте, идеје и ставове у оквиру којих се на различите начине ствара агонистичко поље борбе са доминантним системом уметности и идеологије.

Деловање ових уметника наставља се и у деветој деценији коју најшире интерпретирано обухвата појам постмодерне а коју карактерише обнова сликарства и скулптуре, плурализам форми и тема, ширење утицаја медијске културе, генерално промена климе како у систему уметности тако и у политичком животу државе. Нова генерација уметника се махом окреће новим темама и делује у знатно измењеним мултимедијалним оквирима интензивног урбаног живота. Поље конфронтације се углавном помера из оквира

динамичког деловања уметника у ширем друштвеном контексту ка пасивној конфронтацији, самопреиспитивању или свесном отклону ка позицији аутсајдера. У смислу анализе континуитета са новим уметничким праксама и неоавангардом биће обрађен и период од 1990. до 2000. године када се на српској сцени јављају неке од најзанимљивијих појава уметничког деловања у потпуно измењеним друштвено политичким околностима ратова, разарања, инфлације, економског колапса, изолације, санкција и континуираних уличних протеста грађана. Група Магнет, чији су оснивачи полазници школе *Теорија авангарде* Вујице Решин Туцића, са новом енергијом и у атмосфери шире конфронтације грађана и владајућих политичких структура, реализује серију перформанса на улицама Београда. Радикализовани наступи као што су *Фалу Србија*, *Истеривање ђавола*, *Реквијем за Србију*, *Златна полуга* и други, претворили су агонистичко поље сукоба у интегрални елемент перформанса који своје продужено деловање реализује кроз званичне медијске интерпретације догађаја. Нешто измењеним стратегијама али једнако инкорпориани у шири ток грађански протеста реализују се радови групе ЛедАрт, групе Шкарт, Саше Марковића Микроба и других. Марковићеви радови из фото-аутомата и перформанси са маскама као и серија Шкартових акција (*Туге*, *Купони*, *Нахраните се и др.*) представљају јединствен пример партиципативних процесних радова који учешћем великог броја грађана интервенишу у политичку реалност предварајући је у материјал уметничке игре.

Наведени примери најављују радикални заокрет у дефинисању уметничког поља деловања, промену уметничког језика и форми али и измењени однос према публици чија се позиција мења од пасивних посматрача ка активним учесницима. Управо у раду ових група и појединаца можемо јасно повући линију континуитета са генерацијом шездесет осме али доследно својим предходницима они најављују и нове парадигме у уметности, систему уметности али и односима који се унутар тог система генеришу. Овакве нове форме уметничке праксе, од партиципативне уметности до уметничког активизма, нису довољно обрађене у историографији те предложена дисертација има за циљ да допринесе њиховој пуној анализи и валоризацији.

Циљ

Циљ истраживања усмерен је на мапирање и анализу политика уметничког деловања у Србији које производе различите облике конфронтација у ширем друштвеном контексту а које мењају стабилно успостављене односе у домену јавне сфере. То су уметничке праксе које константно доводе у питање природу уметничког рада од дематеријализације уметничког објекта кроз експерименте, интервенције, перформансе, акције седамдесетих година до партиципативних процеса, дијалошких форми, колективних акција и догађаја у проширеном пољу јавности током деведесетих година XX века. Наведени атрибути свакако нас упућују на термин авангарда те је важно успоставити однос уметничких пракси које ће бити обухваћене овим истраживањем са појмом авангарде како у смислу односа према историјским авангардама тако и у критичком преиспитивању термина формулисаних у оквиру стручних рецепција уметничких појава у Србији као што су неоавангарда, нова уметничка пракса, поставангарда, ретро –авангарда, алтернатива и други. Антирепрезентацијски принципи који измичу формалној естетској анализи као и низ нових метода уметничког деловања који се развијају у последњих неколико деценија захтевају и другачије критеријуме анализе и моделе интерпретације. Један од циљева

дисертације биће и да понуди теоријско методолошки оквир за анализу и валоризацију уметничких пракси обухваћених истраживањем.

Иако се у међународној литератури која обрађује сличне појаве у свету одавно користе термини: друштвено ангажована уметност, уметнички активизам, контекстуална уметност, дијалошка уметност, партиципативна уметност идр. у српској историографији још увек одређени феномени уметности друге половине 20. века остају обједињени ширим појмом концептуалне уметности или неоавангарде. Ипак, јасно се може препознати да се у Србији развијају веома специфични формално идејни облици уметничког деловања којима је заједничка потреба да се утиче на систем, да се интервенише у домену јавне сфере и да се дестабилизују доминантне позиције моћи и ауторитета. Паралелно са циљем деловања изван искључиво уметничког система, у проширеном пољу јавности, развија се и нов однос уметника према сопственом делу односно раду. Управо се промена и може детектовати у постепеној трансформацији од дела ка раду где дело можемо дефинисати као материјални производ стваралачког процеса док рад можемо дефинисати као производни процес чији је резултат неизвестан, нестабилан, непредвидив или променљив. Такав антирепрезентацијски оквир карактеристичан је за уметничке праксе које ће бити предмет истраживања. Без обзира на идеологију којој се супротстављају, овакве уметничке праксе увек постављају основно питање улоге уметника и уметничког рада у ширим друштвеним и социјалним оквирима. Па иако питање ангажмана уметника обухвата и оне уметничке праксе које у име идеологије на власти теже да обликују друштвену стварност овде ће бити речи само о оним уметничким појавама чији ангажман подразумева директну или индиректну конфронтацију са доминантним системом и идеологијом. Истраживање има за циљ и да укаже на јасне линије континуитета развоја уметничких пракси с почетка седамдесетих година и оних које се интензивно развијају током деведесетих година 20. века али и да критички сагледа историјско политички контекст времена у коме овакве праксе настају. Један сегмент истраживања представља упоредна анализа актуелних уметничких догађаја у Србији са онима у Хрватској и Словенији (у ширем контексту југословенског уметничког простора) али и са истовременим догађајима на међународној уметничкој сцени. Иако се трансформација разумевања уметничког рада и положаја уметника у систему дешава готово истовремено на међународној сцени и у Југославији, верујем да су специфичне историјско политичке околности у многострано обликовале посебности југословенских аутора које тек чекају пуну анализу и препознавање у међународном контексту. Специфична политичка историја простора бивше Југославије привлачи све већу пажњу међународних истраживача. Ова студија има за циљ да опсежно истражи управо специфичности које произилазе из карактеристичне историје али и уметничког наслеђа у Југославији у уметничким праксама које су својим карактером биле усмерене на деловање у ширем политичком ткиву друштва. То су праксе које су трансформисале појам уметности, уметника, аутора, уметничког дела и публике а које се везују прво за период након студентских протеста 1968. године па затим и за оне које се везују за драстично измењене услове ратних дешавања и уличних протеста у Србији деведесетих година.

Основне хипотезе

Рад се занима на тези да у Србији од 1968. године, т.ј. од студентских протеста, постоји континуитет развоја уметничке праксе која је усмерена на деловање у ширем друштвеном пољу кроз интервенције које систем доводе у питање. Развој идеја које се базирају на антирепрезентацијским принципима уметничког деловања, у оквиру којих уметничко дело

као објекат бива маргинализовано у односу на рад уметника у ширем друштвеном контексту, од изузетног су значаја за разумевање савремених уметничких пракси које се дефинишу као партиципативна, радикална, ангажована уметност. Један од кључних елемената који дефинише посебност оваквих уметничких пракси у односу на друге уметничке правце јесте однос према публици и сама позиција публике. Једна од хипотеза дисертације бави се управо променом парадигме у оквиру статуса публике од гледања и посматрања ка учествовању.

Метод истраживања

Метод истраживања биће базиран првенствено на обради историографског материјала, извора, каталога и доступне документације. Један део истраживања ће свакако бити реализован кроз интервјуе и разговоре са актерима догађаја, уметницима и савременицима периода који дисертација обрађује. Велики део уметничких радова које истраживање обухвата се базира на искуству учесника, на директном присуству и утицају појединачног догађаја на савременике и контекст у коме се рад реализује. Документација, фотографије, снимци, видео записи у неким случајевима недостају а у неким нису довољан материјал за разумевање саме суштине догађаја. Управо у таквим ситуацијама разговори и са ауторима и са учесницима могу представљати важан додатни материјал за анализу и интерпретацију уметничког рада. Модел уметничке праксе коју дисертација обрађује везује се за деловање у јавном простору и широј друштвеној заједници. Друштвени аспект уметничког деловања упућује на механизам интерпретације близак методама социолошке анализе али и терминима развијеним у оквиру политичке филозофије и критичке теорије. Појам јавне сфере од Јиргена Хабермаса (Jürgen Habermas) и његове дефиниције буржоаске јавне сфере до концепта агонистичке јавне сфере који поставља теоретичарка Шантал Муф (Chantal Mouffe) представљају значајан извор за тему коју дисертација обрађује. Једнако су значајни појмови *контра јавност* и *друштвена репродукција* које развија теоретичарка Ненси Фрејзер (Nancy Fraser) и који омогућавају ново разумевање друштвеног и политичког потенцијала неоавангарде и активистички усмерених уметничких пракси деведесетих година XX века. Интенција ових пракси ка демократизацији поља уметности и дестабилизацији утврђених односа моћи, у домену анализе, захтева и подршку постструктуралистичке теорије. Важан сегмент истраживања биће усмерен на анализу историјско политичког контекста одређених појава које докторат обрађује. Сви ови инструменти истраживања биће употребљени како би се формулисала што целовитија слика једне линије развоја уметности.

Структура рада (радни наслов поглавља и њихов кратак опис)

Сама структура рада биће формулисана у оквиру следећих поглавља:

Култура отпора - студентски протести 1968. године и улични протести у Београду током деведесетих година XX века

Друштвено политички оквири студентских превирања у свету и анализа студентских протеста у Београду 1968. године – општа клима касних шездесетих година у оквиру које се рађају нови субверзивни облици деловања у уметности

Јавни простор као поље конфронтације са доминантним политичким и друштвеним системом (агонистичка јавна сфера)

Историјско политички контекст деведесетих година у Србији – амбијент ратова, успона националистичких идеологија, континуираних уличних конфликта, нових друштвених покрета и цивилних иницијатива

Улични протести као дуготрајна демонстрација отпора – улица као простор конфронтација

Дематеријализација уметничког дела и антирепрезентацијски механизми деловања уметника -међународни и југословенски контекст

Појава неоавангарде у свету и у Југославији - радикални преокрет у третирању уметничког дела, редефинисање улоге институција, личности уметника али и позиције публике.

Преглед најзначајнијих проблемских струјања у досадашњој историографији која су третирали природу авангарде и неоавангарде (Петер Биргер (Peter Bürger), Хал Фостер (Hal Foster), Клер Бишоп (Claire Bishop) и други)

Преглед појаве концептуалне уметности у међународним оквирима која је имала утицај на формирање неоавангарде у Југославији

Југословенски контекст појаве нове уметности крајем шездесетих година 20. века

Примери конфронтацијских пракси у Новом Саду и Суботици крајем шездесетих и током седамдесетих година XX века

Инструменти културе отпора у Новом Саду и Суботици крајем шездесетих и током седамдесетих година 20. века: Трибина младих, часописи Индекс, Уј Сумпосиум (Ћј Symposium), Поља, филмска кућа Неопланта

Анализа конкретних примера конфронтацијских уметничких пракси у радовима Желимира Жилника, перформансима Балинта Сомбатија (Bálint Szombathy), Славка Матковића, Атиле Черника (Attila Csernik), радовима групе КОД, програмом групе Јануар и Фебруар, активностима Вујице Решин Туцића, перформансима Слободана Тишме и Чедомира Дрче, Бодганке Познановић, као и серије уметничких и програмских текстова објављених у студентским часописима и самиздат издањима попут часописа Л.Х.О.О.О. који покреће Славко Бодгановић

Рецепција обрађених радова код критике али и шире јавности

Позиција анализираних радова на југословенској сцени и у међународном контексту

Примери конфронтацијских пракси у Београду крајем шездесетих и током седамдесетих година XX века

Преглед најзначајнијих манифестација и часописа који су утицали на обликовање нове уметничке сцене у Београду крајем шездесетих и током седамдесетих година 20. века (Битеф, Априлски сусрети, изложбе под називом Октобар, часописи Студент и Рок)

Анализа излагачке политике Студентског културног центра као институције у оквиру које су биле генерисане нове уметничке праксе

Анализа конкретних примера конфронтацијских уметничких пракси у радовима Раше Тодосијевића, Марине Абрамовић, Зорана Поповића, Неше Париповића, Ере Миливојевића, Гергеља Уркома, Горана Ђорђевића, групе АЗ, Радомира Дамњановића Дамњана

Рецепција нове праксе у савременој критици

Осамдесете године у Србији

Друштвено политичка превирања у Југославији након смрти Јосипа Броза Тита и промена културне климе у Југославији, време постмодерне

Деловање генерације шездесет осме током девете деценије XX века

Прве историзације неоавангарде

Популарна култура и ундергроунд као поље субверзије – активности Драгана Папића, Властимира Микића, Миомира Грујића, групе Аутопсија

Уметнички ангажман у амбијенту ратних разарања државе, друштва и идеологије 90тих година XX века

Континуитети и дисконтинуитети једне авангардне линије у Србији и трансформације појма уметности на том путу

Анализа серије радова, перформанса и иницијатива уметничких група и појединаца који развијају нове моделе деловања унутар знатно измењених околности деведесетих година у Србији: Шкарт, Магнет, Лед Арт, Саша Марковић Микроб, Тања Остојић, Зоран Тодоровић

Европски контекст партиципативних и ангажованих уметничких пракси – сличности и разлике са истовременим појавама у Србији последње деценије 20. века

Рецепција анализираних радова у савременој историографији

Закључци

Литература:

1. Alberro Alexander and Stimson Blake (ed), *Conceptual art: a critical anthology*, MIT Press 1999
2. Alberro Alexander (ed), *Conceptual Art and the Politics of Publicity*, MIT Press, 2003
3. Adorno Theodor i Horkheimer Max, *The Dialectic of Enlightenment*, Stanford University Press, 2002
4. Albahari D., Petrović M., Kazimir V.Ć., *Drugom stranom, Almanah novog talasa u SFRJ*, Istraživačko izdavački centar SSO Srbije, Novi Beograd 1983
5. Bishop Claire, *Artificial hells, Participatory art and the Politics of spectatorship*, Verso London, New York, 2012
6. Birger Peter, *Teorija avangarde*, Narodna knjiga/Alfa Beograd, 1998
7. Bonito Oliva Achille *Europe/America. The different avant-gardes*, Milano, Deco press, 1976.
8. Babac Marko, *Kino klub Beograd*, Kinoteka, Bg 2001
9. Bajford Jovan, *Teorija zavere – Srbija protiv „Novog svetskog poretka“*, Beogradski centar za ljudska prava, Bg, 2006
10. Brejc Tomaž, Denegri Ješa, Koščević Željko, Subotić Irina, Šalamun Tomaž, Tomić Biljana (eds.), *Galerija 212 '68*, Galerija 212, Beograd 1968
11. Buden Boris, Žilnik Želimir, *Uvod u prošlost*, kuda.org, Novi Sad, 2013
12. Buchloh Benjamin, *Neo avantgarde and the cultural Industry. Essays on European and American art from 1955 to 1975*, The MIT Press, Cambridge, Massachuttes, London, England, 2000
13. Cage John, *Radovi / tekstovi 1939–1979*, prir. Savić, M, Filipović, F, Radionica SIC, Beograd, 1981.
14. Ćosić Bora (ed.), *Mixed Media*, autorsko izdanje, Beograd 1970
15. Ćurguz Kazimir Vladimir (priredio), *Deset godina protiv, Građani Srbije u borbi za demokratiju i otvoreno društvo 1991-2001*, Media centar, Beograd 2001

16. Čekić Jovan, *Art session: Era Milivojević*, Geopoetika, 2001
17. Čubrilo Jasmina, *Beogradska umetnička scena devedesetih*, izd. B92, Beograd, 1998
18. Denegri Jerko, *Srpska umetnost 1950-2000: sedamdesete*, Orion art, Beograd, 2013
19. Denegri Jerko, *Srpska umetnost 1950-2000: osamdesete*, Orion art, Beograd, 2013
20. Denegri Jerko, *Srpska umetnost 1950-2000: devedesete*, Orion art, Beograd, 2013
21. Denegri Jerko, *Opstanak umetnosti u vremenu krize*, Cicero, Beograd, 2004
22. Denegri Jerko, *Razlozi za drugu liniju, za novu umetnost sedamdesetih*, Edicija Sudac. Novi Sad, 2007
23. Denegri Jerko, *Fragmenti postmodernog pluralizma, Beogradska umetnička scene 80tih i početka 90tih*, Cicero, Beograd 1997
24. Denegri Jerko, Dedić Nikola, Šuvaković Miško *Trijumf savremene umetnosti*, Fond Vujičić kolekcija i Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Beograd/Novi Sad, 2010
25. Dedić Nikola, *Ka radikalnoj kritici ideologije : od socijalizma ka postsocijalizmu*, Prodajna galerija/Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Beograd/Novi Sad, 2009
26. Dedić Nikola, *Utopijski prostori umetnosti i teorije posle 1960*, Fond Vujičić kolekcija, Beograd, 2009
27. Debord Guy, *Društvo spektakla i Komentari društvu spektakla*, Arkzin, Zagreb, 1999
28. Danto C. Arthur, *After the end of Art. Contemporary art and the Pale of history*, Princeton university press, 1997
29. Dragičević Šešić Milena, *Umetnost i alternativa*, Institut za pozorište, film radio i televiziju, FDU 1992
30. Dragičević Šešić Milena, „B92 urbani radio-Politika, alternativa, rok“ I deo: Istorija burnih vremena u *Zbornik radova FDU* 1997, 352-372
31. Dragičević Šešić Milena i Šantevska Irena (ur) *Urbani spektakl*, CLIO; Beograd 2000
32. Epštejn Mihail, *Postmodernizam*, Zepher World Book, Beograd 1998
33. Erjavec Aleš (ed) *Postmodernism and postsocialist condition, Politicised art under Late Socialism*, University of California Press, 2003
34. Eco Umberto, *Otvoreno djelo*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1965
35. Foster Hal, *Anti aesthetic: Essays on postmodern culture*, Bay Press, 1983
36. Foster Hal, *Povratak realnog*, Orion art, 2012 (1996)
37. Foster Hal, Krauss Rosalind, Yve-Alain Bois, Buchloch H.D. Benjaminin, *Art since 1900*, Thames & Hudson, 2004
38. Fraser Nansy, *Scales of Justice-Reimagining political space in a globalising world*, Columbia university press, New York 2010
39. Fraser Nancy, *Justice interruptus- Critical reflection on the "postsocialist" condition*, Routledge, New York&London, 1997
40. Fraser Nancy, "Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy", *Social Text* No. 25/26, Duke university press, 1990 str. 56-80
dostupno na:
http://my.ilstu.edu/~jkshapi/Fraser_Rethinking%20the%20Public%20Sphere.pdf
41. Fuko Mišel, *Arheologija znanja*, Plato Beograd i Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića Novi Sad, 1998
42. Godfrey Tony, *Conceptual art*, Phaidon, London, 1998
43. Gržinić Marina, *Fiction reconstructed, Eastern Europe, Post socialism and the Retro Avant- Garde*, Edition selene Vienna + Springerin, Vienna, 2000

44. Gržinić Marina, *Avangarda i politika, Istočno evropska paradigma i rat na Balkanu*, Beogradski krug, Beograd 2005
45. Grginčević Vesna (ur), *Led Art dokumenti vremena, 1993-2003*, Multimedijalni centar Led art Novi sad I Samizdat b92, Beograd, 2004
46. Golubović Zagorka *Pouke i dileme minulog veka –Filozofsko antropološka razmišljanja o glavnim idejama našeg vremena*, IP Filiš Višnjic. BGS 2006
47. Golubović Zagorka, *Savremeno jugoslovensko društvo*, JP Službeni glasnik, Bg 2007
48. Habermas Jürgen, *Javno mnjenje*, Mediteran publishing, Novi Sad, 2012
49. Hagoort Erik, *Good Intentions: Judging the Art of Encounter*, Netherlands Foundation for Visual Arts, Design and Architecture, Amsterdam, 2005
50. Ilić, A. B., Nenadić D. (ur.). *Tomislav Gotovac, monografija*, Hrvatski filmski savez; Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb, 2003
51. Jackson Shannon, *Social Works- performing art, supporting publics*, Routledge, New York and London, 2011
52. Jones Amelia, *Body art: Performing the subject*, University of Minnesota Press,
53. Jameson Frederic, [*Postmodernism: The Cultural Logic of Late Capitalism*](#), Duke University Press, 1991
54. Kester H. Grant, *Conversation pieces: Community and communication in modern art*, University of California Press Berkeley, Los Angeles, London, 2004
55. Kester H. Grant, *The one and the many, Contemporary collaborative art in a global context*, Duke University Press, 2011
56. Kester H. Grant (ed), *Art, Activism and Oppositionality: Essays from afterimage*, Duke University Press, 1998
57. Lacy Suzanne (ed), *Mapping the Terrain: New Genre Public Art*, Bay Press, Seattle, 1995.
58. Liotar Žan Fransa, *Postmoderno stanje*, Bratstvo-jedinstvo, Novi Sad, 1988
59. Lippard Lucy, *The Lure of the Local: Senses of Place in a Multicentered Society*, New York Press, New York, 1997
60. Lukić Sveta, *Socijalistički estetizam*, Matica književnog života 1953-1983, Gradina, Niš, 1983
61. Merenik Lidija, *Umetnost i vlast, Srpsko slikarstvo od 1945-1968*, Fond Vujičić kolekcija, Beograd, 2010
62. Merenik Lidija, "Daleko od razuzdane gomile. Umetnikovo privatno u hiperpolitizovanom jugoslovenskom društvu posle 1945", u *Privatni život kod Srba u dvadesetom veku*, priredio Milan Ristović, Klio, Beograd 2007, 706-725
63. Merenik Lidija, *Beograd: osamdesete-nove pojave u slikarstvu i skulpturi 1979-1989 u Srbiji*, Prometej, N. Sad 1995
64. Merenik Lidija, „Ivan Grubanov: Sećanje s-onu-stranu istorije“ u *Ivan Grubanov: Ujedinjene mrtve nacije: Paviljon Republike Srbije-Biennale Arte 2015*, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 2015, 10-24
65. Merenik Lidija, Sretenović Dejan, *Art in Yugoslavia 1992-1995*, Centar za savremenu umetnost, Fond za otvoreno društvo. 1996
66. Merleau-Ponty Maurice, *Fenomenologija percepcije*, IP Veselin Masleša, Sarajevo, 1978
67. McLuhan Marshall, *Understanding media: The Extension of man*, New York : McGraw-Hill, 1964

68. Milenković Nebojša, *Vujića Rešin Tucić: tradicija avangarde*, Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad, 2011
69. Milenković Nebojša, "Višak istorije kao umetnički materijal", *Balint Sombati: Bili smo heroji*, Moderna galerija "Likovni susret", Galerija "dr Vinko Perčić", Subotica, 2014, str 4-27
70. Milenković Nebojša, *szombaty art*, Muzej savremene likovne umetnosti, Novi Sad, 2005
71. Milenković Nebojša, *Ich bin Kunstler Slavko Matković*, Muzej savremene likovne umetnosti, Novi Sad, 2005
72. Mirzoeff Nicholas, *The right to look, A counterhistory of visibility*, Duke University Press, 2011
73. Mouffe Chantal, *The return of the political*, Verso, London New York, 2005
74. Ostojica Kisić (ur.), *Vujica Rešin Tucić – Struganje mašte*, Dnevnik, Novi Sad 1991
75. Popović Nune (ur), *Živela sloboda, Nune Popović I grupa Magnet*, MSUV, Novi Sad, 2011
76. Pospiszyl Tomas, Hoptman Laura (ed.) *Primary documents- a source book for eastern and central european art since 1950s*, MOMA, 2002
77. Piotrowski Piotr, *In the shadow of Yalta – art and Avant garde in eastern Europe 1945-1989*, Reaktion Books, London, 2009
78. Pejić Bojana, *Body based art, Serbia and Montenegro u Body and the est, from 1960 to present*, Moderna galerija Ljubljana, 1998
79. Prpa Branka (ur), *BITEF – 40 godina novih pozorišnih tendencija*, Istorijski arhiv Beograda, 2007
80. Popov Nebojša, *Društveni sukobi- izazov sociologiji*, Centar za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd 1990
81. Popov Nebojša, *Srpska strana rata: trauma i katarza u istorijskom pamćenju I-II*, Samizdat B92, 2002
82. Pavićević Borka, Subotić Irina, Miljanić Ana (ur.) *Dosije Srbija- Procena stvarnosti 90tih godina*, CZKD 2001
83. Radosavljević Darka, Čubrilo Jasmina, Vuković Stevan, *Remont Review – beogradska umetnička scena devedesetih*, Remont, Beograd, 2002
84. Radić Radmila (ur), *1968-četrdeset godina posle*, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd, 2008
85. Ranciere Jacques, *Dissensus: On Politics and Aesthetics*, Continuum, London, 2010
86. Ranciere Jacques, *Hatred of Democracy*, Verso, London, 2006
87. Ranciere Jacques, *The Emancipated Spectator*, Verso, London, 2009
88. Rauning Gerald, *Umetnost i revolucija, umetnički aktivizam tokom dugog XX veka*, Futura publikacije, Novi Sad, 2006
89. Rosler Martha, *Thesis on Defunding u Decoys and Disruptions: Selected Writings 1975-2001*, MIT Press, Cambridge MA, 2004
90. Roscoe Jane, Hight Craig, *Faking it: Mock-Documentary and the Subversion of Factuality*, Manchester University Press, Manchester, 2001
91. Roszak Teodor, *Kontrakultura*, Naprijed, Zagreb, 1978
92. Rorimer Anne, *New art in the 60s and 70s: Redefining reality*, London : Thames & Hudson, 2001
93. Sabolči Mikloš, *Avangarda i Neoavangarda*, Narodna knjiga Bgd, 1997

94. Saveski Zoran *Avangarda, alternativa, film: kulturološki aspekti alternativne umetnosti na primeru filma*, Dom kulture Studentski grad, 2006
95. Stamenković Vladimir, *Kraljevstvo eksperimenta, 20 godina Bitefa*, Nova knjiga, Beograd 1987
96. Sontag Suzan, *Against interpretation*, Vintage books, 2001 (prvo izdanje 1966)
97. Soundhein Ed Allan, *Individuals: post movement art in America*, NY, Dutton, 1977
98. Stimson Blake and Sholette Gregory (eds.), *Collectivism after modernism: The art of social imagination after 1945*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2007
99. Subotic Irina , Golubovic Vida , *Zenit i avangarda 20-tih*, Narodni muzej, Beograd, 1973
100. Subotić Irina (priredila) *Umetnost na kraju veka*, Klio, 1998
101. Šuvaković Miško i Đurić Dubravka, *Impossible Histories: Historical Avant-gardes, Neo-avantgardes, and Post-avant-gardes in Yugoslavia, 1918 -1991*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts/London, 2003
102. Šuvaković Miško (ur), *Istorija umetnosti u Srbiji XX vek, prvi tom: radikalne umetničke prakse*, Orion art, Beograd, 2010
103. Šuvaković Miško, *Csernik Attila*, Muzej savremen umetnosti Vojvodine, Vujičić kolekcija, Novi Sad, 2009
104. Šuvaković Miško i Ugren Dragomir (ur) *Evropski konteksti umetnosti XX veka u Vojvodini*, MSU Vojvodine, 2009
105. Šuvaković Miško (ed.), *Retrospektiva: Grupa Kôd, (\$ i (\$ Kôd*, Galerija savremene likovne umetnosti, Novi Sad 1995.
106. Šuvaković Miško, *Politika tela. Eseji o Slavku Bogdanoviću*, Prometej i K21K, Novi Sad 1997.
107. Todić Milanka , *Nemoguće, umetnost nadrealizma*, Muzej primenjene umetnosti, Beograd, 2002
108. Tomić Biljana (priredila), *Jedan galerijski model, dokumentacija o radu Galerije Studentskog kulturnog centra u devedesetim godinama*, SKC, Beograd 1998
109. Ugren Dragomir ur, *Centralnoevropski aspekti vojvođanskih avangardi 1920-2000*, granični fenomeni, fenomeni granica, Muzej savremen likovne umetnosti, Novi Sad, 2002
110. Vučetić Radina *Koka-kola socijalizam*, JP Službeni glasnik, 2012
111. Žižek Slavoj, *Metastaze uživanja*, Biblioteka XX vek, 1996
112. Žižek Slavoj, *Birokratija i uživanje*, SIC, Beograd
113. Žilnik Želimir, *Iznad crvene prašine*, Filmski centar Srbije, Beograd 2003
114. Warner Michael, *Publics and counterpublics*, Zone books, New York, 2002

Наставно научно већу Филозофског факултета, Универзитет у Београду

РЕФЕРАТ О КВАЛИФИКОВАНОСТИ КАНДИДАТА И ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНЕ ТЕМЕ ЗА ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ

Кандидаткиња: Милица Пекић

Назив: Уметност у Србији од 1968. до 2000. године - политике конфронтација

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Милица Пекић (Београд, 1975), је 2004. године дипломирала на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета у Београду, код ментора проф. Л. Мереник и просечном оценом студија 8,74, а ипломског рада 10. Докторске студије је уписала децембра 2011. на Семинару за студије модерне уметности истог факултета, код ментора проф. Л. Мереник. Положивши све испите са просечном оценом 9,75 и одбравивши тему дисертације новембра 2015. године пред комисијом др С. Чупић, др Ј. Чубрило и др Милан Попадић, Милица Пекић је стекла право на пријаву теме докторске дисертације.

Милица Пекић је од 2004. до средине 2007. године радила као главни кустос београдске галерије ОЗОНЕ. Од 2013. године до данас је кустос програма Галерије 12ХАБ у Београду. Ко-оснивач је београдске организације Киоск-платформа за савремену уметност (основане 2002. године) где тренутно ради на позицији програмског директора. Добитница је две стипендије: 2007 – Стипендија америчке владе – Интернационални гостујући програм будућих лидера, програм под називом “Културни менаџмент у визуелним и извођачким уметностима у Америци”; 2005 – Практичне везе – Европски форум у Единбургу, Центар за Друштвено-уметничка истраживања и праксу, Шкотска. Објавила је више стручних и инаучних радова из области модерне и савремене уметности. У научној периодици објавила је: *Мапа стратегија уметничког деловања у јавном простору Београда између 1945. и 2000. године*, есеј, Зборник радова Народног музеја Србије, 2013, 479-498. Овај рад мапира различите стратегије уметничког деловања у јавном простору у периоду од краја Другог светског рата до 2000. године, на примеру Београда. Анализа обухвата различите механизме продукције: од производње споменика, биста и скулптура као трајних интервенција дефинисаних одређеном државном политиком и јавном администрацијом, односа уметничке продукције и урбанистичког развоја града, преко авангардних тенденција интервенисања у домену јавног простора кроз перформансе, инсталације, догађаје, просторно специфичне инсталације, до уличних акција и деловања неколико уметничких група основаних током деведесетих година прошлог века. Скицирање основних стратегија уметничког деловања у периоду друге половине двадестог века покреће и низ теоријских питања рецепције и интерпретације

појмова као што су јавни простор и јавна сфера. С друге стране, овако мапиран историјски преглед тежи да укаже на неколико кључних механизма у остваривању доминације над производњом и брисањем значења у домену јавног простора насупрот којима се одвија борба за демократско обликовање и партиципацију грађана у таквом процесу.

Предмет и циљ дисертације:

Предмет истраживања докторске дисертације је усмерен на оне уметничке праксе које су се развиле у Србији између 1968. и 2000. године а које су у својој основној структури биле усмерене ка критици ауторитета, доминантне идеологије, друштвених норми, отуђења и притисака на слободу изражавања и деловања. Изабрани временски период истраживања обележен је, с једне стране, студентским протестима 1968. године, као глобалним феноменом студентског бунта а који је у Србији имао низ специфичности у односу на протесте широм света, а са друге стране масовним протестима током деведесетих година који су окончани сменом режима Слободана Милошевића. Овакав политички оквир који обједињује серију комплексних историјских догађаја, од промена политичких праваца, идеолошких позиција и усмерења до распада СФРЈ, обележен је и заокретима у званичној културној политици земље али и структуралним променама уметничког дела, форматима и садржају уметничкој деловања.

Циљ истраживања усмерен је на мапирање и анализу политика уметничког деловања у Србији које производе различите облике конфронтација у ширем друштвеном контексту а које мењају стабилно успостављене односе у домену јавне сфере. То су уметничке праксе које константно доводе у питање природу уметничког рада од дематеријализације уметничког објекта кроз експерименте, интервенције, перформансе, акције седамдесетих година до партиципативних процеса, дијалогских форми, колективних акција и догађаја у проширеном пољу јавности током деведесетих година XX века.

Тема / област дисертације би требало да представља јединствену и до сада несистематизовану област уметничког деловања у јавном простору и његове директне везе са друштвом и политиком. Таква систематизација би представљала драгоцен допринос истраживањима веза уметности и политике, као и прву историјски и теоријски уобличену систематизацију оних уметничких појава, протагониста и концепата који, у периоду 1968-2000. заузимају позицију конфронтације, односно контраговора у односу на идеологију официјелне јавне сфере друштва, културе и уметности.

Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације:

Структура рада биће формулисана у оквиру следећих поглавља:

- а) Култура отпора - студентски протести 1968. године и улични протести у Београду током деведесетих година XX века
- б) Дематеријализација уметничког дела и антирепрезентацијски механизми деловања уметника -међународни и југословенски контекст
- в) Примери конфронтацијских пракси у Новом Саду и Суботици крајем шездесетих и током седамдесетих година XX века
- г) Примери конфронтацијских пракси у Београду крајем шездесетих и током седамдесетих година XX века
- д) Осамдесете године у Србији
- ђ) Уметнички ангажман у амбијенту ратних разарања државе, друштва и идеологије 90тих година XX века.

е) Закључци

Унутар предложених поглавља разматрају се историјски, политички и друштвени оквири и контексти. Анализирају се дела уметника: Желимира Жилника, Балинта Сомбатија (Bálint Szombathy), Славка Матковића, Атиле Черника (Attila Csernik), групе КОД; Раше Тодосијевића, Марине Абрамовић, Зорана Поповића, Неше Париповића, Ере Миливојевића, Гергелја Уркома, Горана Ђорђевића, групе АЗ, Радомира Дамњановића Дамњана; група Шкарт, Магнет, Лед Арт и др.

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

Основна хипотеза дисертације јесте да: у Србији од 1968. године, т.ј. од студентских протеста, постоји континуитет развоја уметничке праксе која је усмерена на деловање у ширем друштвеном пољу кроз интервенције које систем доводе у питање. Развој идеја које се базирају на антирепрезентацијским принципима уметничког деловања, у оквиру којих уметничко дело као објект бива маргинализовано у односу на рад уметника у ширем друштвеном контексту, од изузетног су значаја за разумевање савремених уметничких пракси које се дефинишу као партиципативна, радикална, ангажована уметност

5. Методе које ће се у истраживању применити:

а) Метод истраживања биће базиран првенствено на обради историографског материјала, извора, каталога и доступне документације. Један део истраживања ће свакако бити реализован кроз интервјуе и разговоре са актерима догађаја, уметницима и савременицима периода који дисертација обрађује.

б) Друштвени аспект уметничког деловања упућује на механизам интерпретације близак методама социолошке анализе али и терминима развијеним у оквиру политичке филозофије и критичке теорије. Појам јавне сфере од Јиргена Хабермаса (Jürgen Habermas) и његове дефиниције буржоаске јавне сфере до концепта агонистичке јавне сфере који поставља теоретичарка Шантал Муф (Chantal Mouffe) представљају значајан извор за тему коју дисертација обрађује. Једнако су значајни појмови *контра јавност* и *друштвена репродукција* које развија теоретичарка Ненси Фрејзер (Nancy Fraser) и који омогућавају ново разумевање друштвеног и политичког потенцијала неоавангарде и активистички усмерених уметничких пракси деведесетих година XX века.

6. Очекивани резултати и научни допринос:

Реализовани циљ дисертације представљаће прву систематизацију, историзацију и теоријско уобличење оних уметничких појава, протагониста и концепата који, у периоду 1968-2000. заузимају позицију конфронтације, односно контраговора у односу на идеологију официјелне јавне сфере друштва, културе и уметности. Темелјна истраженост и историјска и теоријска уобличеност представљаће нови допринос историјскоуметничкој науци и теорији модерне уметности, конкретан научни допринос бољем познавању и истраживању области која је у питању.

7. Закључак:

Предмет, циљ и структура рада су јасни и добро уобличени. Кандидаткиња има одличан увид у грађу и литературу, те уметнички материјал из области теме дисертације. Тема / област дисертације би требало да представља јединствену и до сада несистематизовану област уметничког деловања у јавном простору и његове директне везе са друштвом и политиком. Таква систематизација би представљала драгоцен допринос истраживањима веза уметности и политике, као и прву историјски и теоријски уобличену систематизацију оних уметничких појава, протагониста и концепата који, у периоду 1968-2000. заузимају позицију конфронтације, односно контраговора у односу на идеологију официјелне јавне сфере друштва, културе и уметности

Потписи чланова комисије

Проф. др Лидија Мереник, ментор

Проф. др Симона Чупић

Проф. др Јасмина Чубрило

Др Милан Попадић, научни сарадник, Филозофски факултет, Београд

Београд, 01.12.2015